

נושא העבודה

הריגה

**העבודה מוגשת בחסות העמותה של
נוער שוחר משפט עברי**

הקדמה אישית

מאז ומתמיד העולם עסק בהריגה. כפי שחכמנו אמרו

ציטוט "הקם להורגך השכם להורגו"¹. העיסוק המשפטי סביב הריגה מתבטא בתרבויות שונות לאורך ההיסטוריה. במשפט הישראלי כיום ישנם מקרים רבים העוסקים בהריגה והפרשנות המשפטית כלפי כל נושא.

בדיונים ובכתבות מהעת האחרונה, נתונו מקרי רצח רבים שהתרחשו בישראל, וחלקים מהמשפט בגינם פורסמו בעיתונות. אחד המקרים שהוזכרו היה סיפור העבר של אריק קרפ, המקרה דיבר על בן אדם שיצא לבלות עם אשתו ובתו בחוף תל ברוך חבורה של בריונים התקוטטו עמו ולבסוף הוא ברח מהם וכנראה מהמכות שקיבל נגרם לו זעזוע מוח והוא קפץ למים טבע ומת.

לאור העובדה כי מדובר בנושא עדכני ורלוונטי לימינו לוימי המשפט העברי מאז ומתמיד, נורא מעניין אותי לקבוע ולהציג את הכוונה ההורג ולהוכיח שמדובר בהרג ולא ברצח. העיסוק בהריגה מעלה בי שאלות רבות כמו מה ההבדל בין הריגה לרצח? מה מידת העונש ובאילו תנאים מעניקים אותו? כיצד הספרות המשפטית מפרשת מקרי הריגה שונים ועוד.

בעבודה זו, אשאף להעמיק את ידיעותי סביב נושא זה היות והריגה הינו אקט שמשפיע באופן ניכר על החברה בו אנו חיים והתגובה המשפטית לכל מקרה מעצבת את ההתנהלות והמסר שלנו כחברה לאירוע שכזה.

¹ במדבר רבה פרשה כא פסקה ד, מדרש תנחומא, פנחס, פרק ג.

תוכן עניינים

שער	1
הקדמה אישית.....	2
תוכן עניינים	3
מבוא.....	4
הריגה משפט עברי	5
הריגה של גוסס, הריגה של עובר לפני לידה.....	6
מיהו ההרוג הניזוק או יורשיו.....	7-8
הריגה במשפט הישראלי, יסוד נפשי, חומרת מחשבה פלילית	9
הבדל בין רצח להריגה	10
יישום כוונת המחוקק בפסיקה הישראלית.....	11
פסק דין אריק קרפ	12-13
'יסוד נפשי'.....	14
השוואה בין משפט ישראלי למשפט עברי	15
סיכום.....	16-17
ביבליוגרפיה.....	18-19

מבוא

עבודה זו תדון תחילה במה ההגדרה המשפטית של הריגה במשפט העברי כאשר היא תתייחס למקורות כמו התורה, כתובים, נביאים, מאמרים, גמרא ועוד.

במקביל להתייחסות של המשפט העברי להריגה אבחן כיצד המשפט הישראלי מגדיר מהו הריגה בחקיקה ונבחן פסקי דין שונים.

לאחר מכן אעשה השוואה בין המשפט הישראלי והעברי ואעמוד על הדומה והשונה ביניהם.

לבסוף, אסכם אביע את דעתי בנידון.

הריגה במשפט העברי

שפיכות דמים במשפט העברי, הינה חטא קדמון שהתחיל עוד בראשית בריאת העולם כאשר קין הרג את הבל, שם נאמר: "ויהי בהיותם בשדה, ויקם קין אל הבל אחיו ויהרגהו"². שפיכות דמים היא בין העבירות החמורות במשפט העברי. בספרו משנה תורה כתב הרמב"ם³: "ואין לך דבר שהקפידה תורה עליו כשפיכות דמים. ועוד הוסיף וכתב בספרו ב"מורה נבוכים" 'ולא תחניפו את הארץ... כי הדם הוא יחניף את הארץ'⁴.

המשפט העברי, בדיני נפשות מבחין בין 4 רמות שונות של אשם: מזיד, שוגג קרוב למזיד, שוגג ואונס⁵.

מזיד: אדם שעה מעשה וידע שהמעשה אסור והוא עובר על איסור, ידע שהמעשה שהוא עושה אסור, ובכל זאת פעל כך.

שוגג קרוב למזיד: היה יכול למנוע את מקרה הרצח, חטאו חמור מכדי לכפר עליו באמצעות גלות. לכן, הוא איננו גולה, אך גם אינו נהרג בבית דין מפני שלא רצח במזיד. דינו נשאר בידי שמים, אך גואל הדם יכול להורגו.

שוגג: אדם שעשה מעשה ולא ידע שהמעשה אסור והוא עובר על איסור, ידע שמעשה שהוא עושה אסור אך שכח, אם חשב שהמעשה מותר וטעה בדינו.

אנוס: עשיית מעשה אסור או אי עשיית מעשה מצווה עקב תנאי כפייה, שניטלה מהאדם בחירתו החופשית.

להגדרה יש משמעות מעשית בעת הטלת העונש, ההורג במזיד דינו עונש מוות, ואילו השוגג דינו לגלות לעיר מקלט שם הוא מקבל הגנה מפני "גואל הדם" שמעוניין לנקום

² בראשית פרק ד פסוק ח

³ רבנו משה בן מימון

⁴ משנה תורה, הלכות רוצח ושמירת הנפש א, ד,

⁵ בארי, מ. סיני, י. "קשר סיבתי בעבירת הריגה וניתוק וניתוק ע"י מעשה המתת חסד". המרכז ליישומי משפט עברי. 2005.

את דמו של ההרוג. אין זהות מוחלטת בין ההבחנה במשפט העברי לזה במשפט הפלילי המודרני, מה שמקשה כמובן לעשות את ההקבלה וההיקש בין השניים.

הריגה של גוסס

כדי שהמשפט העברי יחייב ברצח, המעשה צריך להיעשות ע"י אדם אחד בלבד ולא בשותפות עם אדם נוסף, את זה לומדים מהפסוק "והכהו נפש אדם",⁶ המילה נפש מתפרשת באופן בו אדם הרג נפש שלמה ולא חלק ממנה. אדם שהמית "טריפה", דהיינו, אדם שלאור פציעתו מוגדר כמת-חי, אינו נחשב לרוצח ואף פטור ממיתה. בשל כך, במקרה בו יורה פצע אדם וגרם לו להיות במצב "טריפה", רופאים שהכחישו את מותו של אותו אדם, אינם מנתקים את הקשר הסיבתי בין היורה לבין הנפגע, שכן אינם נחשבים לרוצחים בפסיקה ההלכתית. למעשה במצב בו כמה אנשים היכו את הנרצח, אף אחד לא יתחייב במעשה אלא אם הראשון גרם לו להגיע למצב "טריפה".

הריגה של עובר לפני לידה:

"וכי ינצו אנשים ונגפו אשה הרה ויצאו ילדיה ולא יהיה אסון, ענוש יענוש כאשר ישית עליו בעל האשה ונתן בפללים"⁷ המקרא עוסק בשני בני אדם שפגעו באישה הרה במהלך ריב וכתוצאה מהפגיעה האישה הפילה את העובר שהיה בבטנה, והדין אומר שמי שפגע באישה מחויב לשלם לבעלה פיצוי בגלל שהעובר מת. ואם המכה הייתה גורמת לאישה למות התורה אומרת: "ואם אסון יהיה, ונתתה נפש תחת נפש"⁸ בתלמוד קיימת דעה, ולפיה בפסוק אין הכוונה לומר שצריך להרוג את מי שהרג את האישה, בגלל שלא התכוון להרוג אותה, אלא הכוונה "ונתתה נפש תחת נפש" היא:

⁷ שמות כא פסוק כב
⁸ שמות כא פסוק כג

שמי שהרג חייב לשלם פיצויי נזיקין. כך אומרת הגמרא רבי אומר: נפש תחת נפש - ממון⁹. לדעתו של רבי¹⁰ מי שבכוונתו להרוג את פלוני והרג את אלמוני פטור מעונש מוות, אבל חייב לשלם פיצויי נזיקין. אך ההלכה לא נפסקה לפי רבי, ומי שהורג את חברו בלי כוונה פטור מתשלום פיצויים ופטור מעונש מוות. בנוסף יש מי שסבורים שהפטור מלשלם פיצויים בגלל הריגה בשוגג אינו מהותי, הוא מגיע מן הכלל הפרוצדוראלי, שאומר: "קם ליה בדרבה מיניה". מפה מבינים שמי שהרג נפש חייב לשלם דמי נזיקין, אך דמי הנזיקין שההורג צריך לשלם לא נגבים מבית הדין, בגלל שעונש המוות שעשה, וזה כשלא מוציאים את עונש המוות מן הכוח אל הפועל¹¹.

מיהו הניזוק- ההרוג או יורשיו

נשאלת השאלה מי הוא בגדר הניזוק, ההרוג או יורשיו? מצד אחד, אפשר לומר שההרוג הוא הניזוק, בגלל שאינו עוד בחיים, וכחלק מהעיזבון הפיצוי עובר ליורשיו. מצד שני אפשר לומר שיורשיו הם הניזוקים בגלל שהאבא היה מקור הפרנסה וכעת הוא הרוג.

הפוסקים והמפרשים פוסקים על הגישות הללו. יש מי שרואים ביורשים ניזוקים, והם צריכים לקבל את הפיצוי. כך למשל נאמר מרבנו תם: " שיש לרוצח ליתן פרנסה ליורשי הנרצח, הואיל וקפח אותם פרנסתם"¹². ומוסיף הרב יעקב צבי מקלנבורג: " והיינו עונש ממון, הממלא ליורשים את הפסד הנמשך להם מפעל מיתת אביהם" והמילה "ונתת" מדבר על "תחת נפש" כלומר: תתן תשלומי ממון הממלא ליורשים את נזקם¹³. לאחר קבלת הפיצוי מן הרוצח ע"י בתי המשפט האזרחיים המקומיים, ביקש בעל חובו של הנרצח לגבות את חובו מן הפיצוי. הכרעת התביעה תלויה בשאלה אם הפיצוי הוא חלק מזכויותיו של הנרצח, העוברות מכוח דיני הירושה ליורשיו, ואז בעל

⁹ חגיגה יא ע"א; כתובות לג ע"ב; סנהדרין עט ע"א-ע"ב.

¹⁰ רבי יהודה הנשיא

¹¹ קצות החושן, סימן כח, ס"ק א.

¹² שו"ת מהר"י מברונא, סימן רסה

¹³ שמות כא, כג

החוב יכול לבקש ממנו את החוב או שהיורשים זכאים לפיצוי בעצמם, ולא בגלל מורישם, ההלכה היא שגם אם נניח שהפיצוי הוא חלק מזכויות הנרצח, רוב הפוסקים טוענים בבעל החוב לא גובה מן היורשים. הסיבה הינה כלל בדיני גביית חוב, שאין בעל החוב גובה את חובו מן העיזבון אלא מנכסים שהיו בידי החייב-המוריש בפועל לפני מותו. מי שסובר שבעל החוב גובה ב"ראוי" שעולה מדבריהם שהם רואים בפיצוי זכות ישירה של היורשים של המת, ולא זכות המגיעה להם מכוח זכותם בירושה.

הריגה במשפט הישראלי

ס' 298 לחוק העונשין¹⁴ מגדיר מה זה בדיוק הריגה. הסעיף קובע כי הגורם במעשה או במחדל אסורים למותו של אדם, יאשם בהריגה, ודינו - מאסר עשרים שנים". מדובר פה בגרימת מוות עם יסוד נפשי של מחשבה פלילית- עונש מקסימלי של עד 20 שנות מאסר.

"יסוד נפשי"¹⁵

כדי להיות מורשע בעבירה, לא מספיק שהנאשם קיים את היסוד העובדתי של העבירה, אלא נדרש גם שיתקיים היסוד הנפשי כלפי הרכיבים של היסוד העובדתי. ביסוד הנפשי ישנם שלושה מצבים:

1. מחשבה פלילית- האשמה המוסרית במצב זה גבוהה יותר מהאשמה המוסרית ממצב הרשלנות, ומהבחינה המשפטית, רוב העברות דורשות שתתקיים מחשבה פלילית כתנאי להרשעה של הנאשם.
2. רשלנות- הנאשם אינו מודע בפועל אך יש מודעות בכוח, בפוטנציאל, לרכיבי היסוד העובדתי. אפשר לומר שהנאשם יכול להיות מודע באותם נתונים ואירוע.
3. קלות דעת.

אין יסוד נפשי- שגגה- אין מודעות בפועל, ואין מודעות בכוח. אין מצב נפשי ולרוב אין הרשעה.

חומרת מחשבה פלילית מרשלנות

יש הרבה הקשרים שבהם יש עברה שדורשת להרשעה מחשבה פלילית, ואין לצידה בכלל עבירת רשלנות על אותו היסוד העובדתי. יש מעט הקשרים שבהם יש שתי עבירות ביחס לאותו יסוד עובדתי: הראשונה, עבירה חמורה יותר עם עונש גבוה יותר, שדורשת מחשבה פלילית לשם הרשעה. השנייה, עבירה פחות חמורה עם עונש קל יותר

¹⁴ חוק העונשין, תשל"ז, 1977 ס"ח 298

¹⁵ ש"ז פלר, יסודות בדיני עונשין, כרך א, תשמ"ד

שמסתפקת ברשלנות לצורך הרשעה. לדוגמא: גרימת מוות, בישראל יש 3 דרגות של

עבירות: רצח, הריגה, גרימת מוות ברשלנות.

במחשבה פלילית צריך להוכיח שקיים:

1. מודעות בפועל לטיב ההתנהגות.

2. מודעות בפועל לקיום הנסיבות.

3. מודעות בפועל לאפשרות שהתוצאה תיגרם. ישנם שלושה מצבים:

א. כוונה- מטרה לגרום לאותן תוצאות.

ב. אדישות- בשוויון נפש לאפשרות גרימת התוצאות האמורות.

ג. קלות דעת- בנטילת סיכון בלתי סביר לאפשרות גרימת התוצאות האמורות,

לאדישות וקלות הדעת קוראים גם פזיזות, מתוך תקווה להצליח למנוע אותן

הבדל בין הריגה לרצח

רצח- עבירת רצח היא החמורה ביותר בחוק העונשין, העונש שלה הוא מאסר עולם. אין

הקלה בעונש לאנשים ללא עבר פלילי, בכדי שעבירה זו תתקיים קודם צריך לבדוק את

עצם המעשה שהוביל למותו של אדם. התביעה תצטרך להוכיח את ההתכונות לביצוע

המעשה ואת ההחלטה להרוג את הבן אדם האחר.

הריגה- הריגה היא גרימת מוות במחדל או במעשה, הן בעצימת עיניים והן במודעות

בפועל. העונש המרבי הוא 20 שנות מאסר.

על מנת להבדיל בין רצח להריגה בית המשפט בוחן מספר תנאים:

התנאי הראשון- החלטה מוקדמת כלומר האם רצה להביא למותו של אדם בכוונה מלאה,

ובנוסף נבחן המוכנות הנפשית של הנאשם לביצוע המעשה.

התנאי השני- הכנה, כלומר ההכנה של כלי הנשק ששימש לביצוע, ובנוסף התגרות

בפוגע מצד המנוח בעת המעשה.

האשמת אדם ברצח או בהריגה

כפי שציינתי, בעבירת רצח, יש להוכיח כוונת תחילה. ככל שהנאשם היה מוכן טרם ההמתה, הכנת כלי רצח ולפני המעשה צריך לבדוק שלא התקיימה התגרות מצד המנוח. יש להוכיח שהרצח בוצע ב"דם קר" ללא התגרות מצד הנאשם טרם המעשה.

יישום כוונת המחוקק בפסיקה הישראלית

בפסק דין נאפז מחמד עבד אלמהדי ע"ת נ' מדינת ישראל,¹⁶ נדון סכסוך בין משפחת המערער למשפחות אחרות לגבי בעלות על קרקע בירושלים. משפחת אבו סנינה, אשר טענה לבעלות במקרקעין, בנתה על השטח שעמד במרכז הסכסוך בניין. בשל כך, ביום שבת הגיע המערער לאזור השטח וירה לא פחות מחמישה כדורים לעבר פועלים שעמדו על משאבת בטון ועסקו ביציקה, ולכל עבר. הירי גרם לפציעה של זידאן ברקאה טלאל אלעג'לוני, ולאחר מכן למותו עוד נטען בכתב האישום, כי תוצאה מהירות שירה המערער חדר קליע לשוק רגלו השמאלית של מוחמד בן עומר פרעון. עוד עולה מכתב האישום, כי קליע חדר לשמשה האחורית של רכב מסוג פורד סיירה שעמד במקום. ביהמ"ש הרשיע את המערער במיוחס לו בכתב האישום וגזר עליו 7 שנות מאסר בפועל. בשל גזר הדין הגיש המערער ערעור על החלטת השופט.

בערעור נדונה סוגיית מתן עונש 'הריגה' ובחינה מחדש של היסודות הנפשיים של הפוגע.

השאלה העיקרית עניינה התגבשות "המחשבה הפלילית", כלומר היסוד הנפשי של

עבירת הריגה. ההבדל בין הריגה לגרימת מוות ברשלנות נמצאת ביסוד הנפשי.

המחשבה הפלילית מבקשת דרישה משולשת- מודעות לטיב המעשה, לקיום הנסיבות

ואפשרות גרימת תוצאות המעשה. כאשר מדברים בעבירת הריגה, המשמעות של הרכיב

¹⁶ ע"פ, בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים, 107\08, נאפז מחמד עבד אלמהדי ע"ת, מדינת ישראל, נבו הוצאה לאור בע"מ, 3.2.2010.

האחרון זה האפשרות שהמעשה יגרום למוות הקורבן. ובנוסף נדרש יסוד של קלות דעת או אדישות לאפשר את ההתקיימות של תוצאה זו. לאחר תיקון מס' 39 לחוק, שעסקה בעבירת הריגה נקבע, שהתביעה יכולה להסתפק ביסוד נפשי של קלות דעת, הכוונה: המודעות של העושה לכל רכיבי היסוד העובדתי, וגם קלות דעת של העושה לתוצאה של מוות.¹⁷

פסק דין אריק קרפ:¹⁸

בפסק דין דומה, דנו בתביעה על יסוד הנפשי של החשודים בעברת הרציחה של המנוח אריק קרפ, ובמקרה זה בחנו את הקשר הסיבתי בין המעשה לתוצאה. בשנת 2009, יצא אריק קרפ עם אשתו ובתו, לטייל על שביל הטיילת שסמוך לחוף. ובטיילת ישבו שלושתם על אחד הספסלים מול הים. בקרבת מקום הייתה חבורה של צעירים ערבים. סביבות השעה 00:30 טייל קטין בן 17 מהחבורה לבד לאורך הטיילת. הקטין פגש את משפחת קרפ, ואמר לאריק שיסדר לו את אחת מהנשים שעמו. בגלל דברים אלו, החלו בני משפחת קרפ לעזוב את המקום. הקטין התקשר אל חבריו, וביקש מהם להגיע. חבריו הגיעו בריצה ואחד מהם אחז באשתו של אריק, והפיל אותה אל הרצפה, כתוצאה מהנפילה נפרק לשרה (אשתו של אריק) מרפק צד ימין והיא הייתה זקוקה לטיפול רפואי. הבחור השני דחף את ילדתו של אריק והיא נפלה על הקרקע, שרה צעקה אל ילדתה שתברח ותזעיק עזרה. שרה הצליחה גם להימלט ושניהם זעקו לעזרה. שרה טלפנה למשטרה. לבנתיים חבריו של הקטין תקפו את אריק במכות קשות. בשלב מסוים אריק הצליח לברוח מהמקום בריצה. כתוצאה מהמכות הקשות חל עמעום חושים הדרגתי אצל המנוח שגרם לו לדיסאוריינטאציה. כשברח אריק מתוקפיו הוא רץ לעבר הים, הוא נכנס למים וכתוצאה מכך טבע ומת. בעקבות קריאתם לעזרה של שרה וילדתה, החלו נשים להתקרב לזירה ובני הנוער נמלטו.

¹⁷ יורם רבין ויניב ואקי דיני עונשין 307, 310 (2008)
¹⁸ ע"פ, בית משפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים, 6294\11, פלוני, מדינת ישראל, נבו הוצאה לאור בע"מ, 20.2.2017.

הדין בפסק הדין סבב סביב השאלה האם התוקפים יאשמו בהריגה (שכן לבסוף אריק נפטר) או רק בעונש על האלימות שביצעו, את שאלה זאת בדקו השופטים לפי הקשר הסיבתי. הגישה שהתגבשה בהלכה הפסוקה קובעת כי הקשר הסיבתי משפטי נמצא תחת היסוד הנפשי של עבירת הריגה, זה דורש קיום של מודעות אישית סובייקטיבית של הנאשם לרכיבים העובדתיים של העבירה, במיוחד לאפשרות של גרימת התוצאה הקטלנית. הסבר להלכה זו הוא בכך שהיסוד הנפשי הנדרש בעבירת הריגה הוא יסוד פזיזות, בהתאם ליסוד הנפשי של עבירת הריגה חייב להוכיח שהנאשם צפה את התוצאה הקטלנית וכמובן שצפה גרימת חבלה, כאשר הנאשם צופה באופן סובייקטיבי בתוצאה המישור האובייקטיבי מוכח.

יסוד נפשי

על מנת שיתגבש היסוד הנפשי, כפי שצוין בתחילת העבודה, בעבירת ההריגה צריך להתקיים מחשבה פלילית, לפיה נדרשת מודעות לרכיבים העובדתיים של העבירה, ולאפשרות של גרימת תוצאה (כוונה או פזיזות). בפסיקה של בית המשפט בקשר ליישומה של חזקת המודעות הכללית, עולה כי בהתקיימות של מאפיינים מסוימים לאורם בוחנים את האלימות שגרמה לתוצאה קטלנית, חזקה על הנאשם כי הוא היה מודע לתוצאה הקטלנית שנגרם עקב התנהגותו, זאת אם הוא לא השתמש בנשק חם ותקף את הקורבן באמצעות ידיו ורגליו או בשימוש בנשק קר. מאפיינים אלו נמנים: נקיטת אלימות חמורה, הפעלת אלימות כלפי אזורים ואברים רגישים בגוף, כגון: ראש, עורף, צוואר ופלג גוף עליון, פער כוחות שיכול להתבטא בחוסנו הפיזי של הנאשם לעומת נחיתות של הקורבן אם בגיל שלו ואם בגוף שלו, ועובדתית מדובר במספר תוקפים לעומת אדם חסר אונים. חזקת המודעות הכללית בנסיבות של המקרה הנ"ל, צריך להתייחס לייחודו של המקרה, האלימות שנקטו המערערים לא הייתה הגורם הישיר והיחיד לתוצאה הקטלנית, בסופו של דבר הגורם האחרון שהוביל לתוצאה הקטלנית הוא הטביעה של המנוח בים.

חזקת המודעות הכללית הוחלה בהלכה הפסוקה גם במקרים שהאלימות שבוצעה אינה הגורם היחיד, הישיר לתוצאה הקטלנית, אך הייתה גורם מהותי והכרחי. בהתאם לכך נקבעה ההלכה הפסוקה, שאומרת אין הכרח שנאשם יצפה את תהליך גמירת המוות על פרטיו כי יהיה מודע לאפשרות התרחשות התוצאה הקטלנית. בנסיבות המקרה לא עוסקים בקורבן שהותקף מרחק רב מהים ובחר מרצונו להיכנס למים. במקרה הזה מדובר בתקיפה אלימה וקיצונית שבוצעה על שביל הטיילת. המנוח הוכה בחוסר רחמים, בזמן שאשתו ובתו החלו לברוח מהזירה ולזעוק לעזרה. המנוח חשש שאם הוא ינוע לכיוון ממנו ברח הוא יכול להיתקל בתוקפיו ובגלל זה פנה לים. אפשרות זו של הימלטות המנוח לים, כשהוא פצוע וחבול בכל הגוף, זה סיכון טבעי שלקחו על עצמם המערערים לפי נסיבות אלו ניתן לקבוע כי הם צפו את הסיכון.

השוואה בין המשפט העברי למשפט הישראלי:

המשפט הישראלי מבוסס על עקרונות של "מדינה יהודית ודמוקרטית" ומתוקף כך, חלק מחוקים אלו מתבססים על כללי המשפט העברי מתוקף המשפט העברי.

הסתמכות שכזאת מופיעה בעניינו, בעברת הריגה. חוקי מדינת ישראל מסתמכים על החוקים המקראיים ועל ההלכה בקביעת הריגה למשל הגדרת מחשבה פלילית שאומרת על ההכנה של האדם. בחוקי מדינת ישראל ישנן הקלות בעונש למקרים בהם ההרוג קינטר את ההורג קודם למעשה. לפי החוק, מקרה זה הוא הריגה שמאושם בו יכול לקבל עונש מאסר של עד 20 שנים. במשפט העברי מקרה זה נקרא הורג דינו מיתה אך זה תלוי, אם הרג בשגגה אז דינו עיר מקלט, או אם הרג במזיד דינו מיתה, במשפט העברי מסופר על פלוני שזרק תינוק מגג, דינו של הפלוני הוא מיתה, ואומרים אם הגיע אלמוני שזרק את פולני מכוון שפלוני זרק את התינוק הוא בסדר, מכוון שדינו של פלוני הוא מיתה ואלמוני סך הכול ביצע את הדין. השוני בין שני שיטות המשפט הוא: במשפט העברי אפשר לקחת את החוק לידיים לעומת המשפט הישראלי שאם ניקח את החוק לידיים נקבל עונש. לדוגמא, במקרה שנתתי למעלה נראה שניתנה לנפגע את היכולת לקחת את הכוח לידי ו'להגן' על משפחתו בעצמו.

המשפט המודרני נוהג להעביר את המשכות לעבר שערי בית המשפט, ואת היכולת לשפוט ולהכריע בידי השופטים המוסמכים לכך, ולא לאפשר לציבור לשפוט כנראות עיניהם. דרך זה שומרת על הפיקוח התקין בחברה, ולדרישות השונות שנוצרו לאור השנים בחברה.

לסיכום:

דיו רב נשפך על הריגה במשפט הישראלי ובמשפט העברי. תחילה, לא הצלחתי להבין כיצד ניתן לסכם ולמקד עבודה בנושא כה רחב ומורכב. ככל שהעמקתי במחקר סביב הריגה חשתי שהדבר מסקרן ומעניין יותר.

יחד עם זאת, כיום אני חש שלמדתי מושגים רבים שמהווים כלי לניתוח והבנה של היבטיו השונים של נושא ההריגה במשפט העברי ובמשפט הישראלי.

מושגים כגון מחשבה פלילית, יסוד נפשי, ההבדל בין רצח להריגה, יכולת ההוכחה שצריך בכדי להרשיע אדם צריך להוכיח את כוונתו והערכותו למקרה העשירו את הידע הכללי ומשפטי שלי.

בפס"ד של נאפז מחמד עבד אלמהדי, הצלחתי ללמוד על ההבחנה המדויקת יותר בין הריגה לרצח וראיתי כיצד התיאוריה המשפטית פוגשת המציאות המתרחשת יום יום בחיינו. כמו כן, בפס"ד ארי קרפ לימד אותי כיצד נזק עלול להביא להריגה ומה התוצאות השונות אשר עלולות להתרחש.

בעיסוק במשפט העברי, הופתעתי לגלות במאמר בארי, מ. סיני, י. "קשר סיבתי בעבירת הריגה וניתוק וניתוק ע"י מעשה המתת חסד". שההיגיון הבריא שלי לגבי צדק אינו תואם את המשפט העברי. המקרה הוא מסופר על פלוני שזרק תינוק מגג, דינו של הפלוני הוא מיתה, ואומרים אם הגיע אלמוני שזרק את פולני מכוון שפלוני זרק את התינוק הוא בסדר, מכוון שדינו של פלוני הוא מיתה ואלמוני סך הכול ביצע את הדין. ולפי ההגיון שלי גם אלמוני היה צריך לשאת בדין. יחד עם זאת, אני מבין שעלינו לא לקחת את החוק לידיים ועלינו להתנהל באופן מבוקר ומסודר תחת חוק. אני מניח שהרשעתו של אדם זה משורש בהגיון של ציות לחוק וההבנה שאסור ליצור חברה בו האזרחים לוקחים את החוק לידיים. יסוד זה מופיע בתרבויות, מערכות משפט ודתות רבות בעולם.

לסיכום, אבקש לציין שלמדתי הרבה על חשיבה משפטית, ההבחנה בין התיאוריה לשטח. שמחתי לתרגל את היכולת להיכנס לעומק של פס"ד ומאמרים שונים אשר הרחיבו את ידיעותיי בנושא ההריגה.

אסכם בציטוט שאני רואה בו לנכון: " אמור לי ואשכח, למד אותי ואזכור, שתף אותי ואלמד. " ¹⁹.

¹⁹ בנג'מין פרנקלין

בביבליוגרפיה:

חקיקה

חוק העונשין, תשל"ז, 1977 ס"ח 298

פסיקה

בג"צ ע"פ 107\08, **נאפז מחמד עבד אלמהדי ע'ית**, מדינת ישראל, נבו הוצאה לאור

בע"מ, 3.2.2010

בג"צ ע"פ 6294\11, **פלוני**, מדינת ישראל, נבו הוצאה לאור בע"מ, 20.2.2017.

ספרים

ש"ז פלר, **יסודות בדיני עונשין**, כרך א, תשמ"ד

מאמרים

בארי, מ. סיני, י. "קשר סיבתי בעבירת הריגה וניתוק וניתוק ע"י

יורם רבין ויניב ואקי דיני עונשין 307, 310 (2008)

מעשה המתת חסד". המרכז ליישומי משפט עברי. 2005.

משפט עברי

בראשית פרק ד פסוק ח

שמות כא פסוק כב

שמות כא פסוק כג

במדבר רבה פרשה כא פסקה ד, מדרש תנחומא, פנחס, פרק ג

ספרות הפסיקה

חגיגה יא ע"א; כתובות לג ע"ב; סנהדרין עט ע"א-ע"ב.

משנה תורה, הלכות רוצח ושמירת הנפש א, ד,

קצות החושן, סימן כח, ס"ק א.

ספרות השו"ת

שו"ת מהר"י מברונא, סימן רסה